

NWSA-Education Sciences
ISSN: 1306-3111/1308-7274
NWSA ID: 2015.10.3.1C0642

Status : Original Study
Received: April 2015
Accepted: July 2015

E-Journal of New World Sciences Academy

Gülçin Güven

Marmara University, gulcinm@marmara.edu.tr, İstanbul-Turkey

<http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2015.10.3.1C0642>

4-5 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN İNSAN RESİM ÇİZİMLERİNİN YAŞ, CİNSİYET VE SOSYO-EKONOMİK DURUM DEĞİŞKENLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

ÖZET

Araştırmanın amacı, 4-5 yaş grubu çocukların "adam", "kadın" ve "kendi" resim çizimlerinin yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik durum değişkenleri açısından incelenmesidir. Tarama modelinde tasarlanan araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ve Sakarya illerindeki resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş grubu 1311 çocuk oluşturmaktadır. Veriler, "Goodenough-Harris Bir İnsan Çiz Testi" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılarak elde edilmiştir. Çocukların "Adam", "Kadın" ve "Kendi" resim çizimlerine ilişkin puan ortalamalarının yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre farkı Bağımsız Gruplar t Testi, ailenin sosyo-ekonomik durum değişkenine göre farkı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak test edilmiştir. Araştırma sonucunda çocukların "Adam", "Kadın" ve "Kendi" resim çizimleri puan ortalamalarının yaşa bağlı olarak artış gösterdiği, kız çocukların "Kendi" resim çizimleri puan ortalamalarının erkek çocuklardan daha yüksek olduğu ve çocukların tüm çizim puan ortalamalarının ailenin sosyo-ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği ve farklılığın üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların lehine olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsan Resmi, Çizim, Yaş, Cinsiyet, Sosyo-Ekonomik Durum

THE INVESTIGATION OF 4-5 YEAR-OLD CHILDREN'S HUMAN FIGURE DRAWINGS ACCORDING TO AGE, GENDER AND SOCIO-ECONOMIC STATUS VARIABLES

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate four-five year-old children's figure drawing of "man", "woman" and "self" in terms of their age, gender and socio-economic status variables. The study was designed as a survey model and study group consisted of 1311 children who continued preschool education institutions in Istanbul and Sakarya. Data was collected through "Personal Information Form" and "Goodenough-Harris Draw-a-Person Test". Children's mean scores of "man", "woman" and "self" figure drawings regarding their age and gender variables were analyzed by using t-test and SES by using ANOVA. According to the results, it was found that children's mean scores of "man", "woman" and "self" figure drawings increased depending on their age, female children's mean scores of "self" figure drawings were higher than those of male children, and children's mean score in all sub-tests differed significantly according to their SES and this difference was in favor of high SES children.

Keywords: Human Figure, Drawing, Age, Gender, Socio-Economic Status

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Resim, sözlü anlatımın yetersiz kaldığı durumlarda çocukların kendilerini ifade etmesine yardımcı olan (Malchiodi, 2005:23), deneyimlerinden edindikleri bilgi ve becerileri aktarmalarına (Farokhi ve Hashemi, 2011) ve kendileri hakkında değerlendirme yapılmasına olanak sağlayan etkili bir yöntem olarak belirtilmektedir (Edmonds, 2002). Çocuk resimlerinin incelendiği çalışmalar psikiyatri, psikoloji, resimle terapi ve eğitim alanlarında oldukça uzun bir geçmişe sahiptir (Malchiodi, 2005:23). Çocukların çizimleri, onların zihinsel gelişimlerinin (Cherney, Seiwert, Dickey ve Flichtbeil, 2006; Loxton, Mostert ve Moffatt, 2006), duygusal durumlarının (Burkitt, Barrett ve Davis, 2009; Skybo, Ryan-Wenger ve Su, 2007; Stoddard, 2003) maruz kaldıkları istismarın (Aldridge, Lamb, Sternberg, Orbach, Esplin ve Bowler, 2004; Chantler, Pelco ve Mertin, 1993) ve akademik başarılarının değerlendirilmesinde (Patricia-Dugger, 1994) kullanılmasının yanı sıra çocukların bağlanma biçimleri (Behrens ve Kaplan, 2011; Goldner ve Scharf, 2011; Pianta ve Longmaid, 1999), dil (Edmonds, 2000) ve fiziksel gelişimleri (Farokhi ve Hashemi, 2011) gibi farklı alanlarla çizimleri arasındaki ilişkilerin incelendiği pek çok araştırmaya rastlamak mümkündür.

Yapılan araştırmalar genel olarak incelendiğinde çocuk çizimlerinin çok amaçlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Buna ek olarak çocuk resimlerini sanatsal bir yaklaşımla ele alan önemli araştırmacılardan biri olan Lowenfeld, çocuk sanatı ile yetişkin sanatı arasındaki ayrıma dikkat çekerek sanatın, birleştirici ve hareketli bir etkinlik olarak çocukların eğitiminde önemli bir rol oynadığını söyler. Çizme, boyama ve kurgulama gibi etkinliklerin yer aldığı karmaşık süreçte, çocuk çevresinde gördüğü çeşitli elemanları anlamlı ve yeni bir bütünlüğe dönüştürür (Lowenfeld ve Brittain, 1975:7-8). Ancak Luquet'e göre çocukların çizdikleri resimler, 2,5 yaşından itibaren anlam ifade eder. Çocuk resim yapmaya başlamadan önce amacını söyler, resminin anlamı artık bitmeden önce bellidir. Bu yaş grubundaki çocukların zaman içerisinde resimlerinin anlamının farklılaştığını ve açıkladıkları niyetin dışında da çizimler yapabildiklerini belirtmektedir. 3,5 yaşından sonra da insan figürü çizimi başlar (Thomas ve Silk, 1990:36). İnsan figüründe, çocuğun en çok dikkatini çeken baştır. Başta en çok işlenen ise yüzdür. Hatta özenle portre çalışılır. İnsan yüzündeki detayları fark edebilmek dikkat gerektirir. Bu detayları çizmek için sabır göstermek ise dikkat süresinin yeterliliğinin işaretidir. Bu her iki yetenek, yani dikkat ve yeterli dikkat süresi ilerideki akademik başarının ilk yapı taşlarıdır (Paktuna-Keskin, 2007:24).

İnsan figürü çizimi, 4 ile 6 yaşları arasındaki dönemde çocuğun en sık çizdiği ve en sevdiği konu haline gelir. Genellikle yüzler önden görünümüleriyle çizilirler, ifadesizdirler. Baş ve baştan çıkan bacaklar ve eller, parmaklı ya da parmaksız olarak çizilebileceği gibi gövde kısmına önem verildiğinde bu kısmın da abartılarak çizildiği görülür (San, 1979:143-144).

Alanyazında temel olarak yaşla birlikte gelişim gösterdiği vurgulanan, özellikle insan figürü kullanılarak değerlendirilen çocuk çizimlerine etki ettiği düşünülen pek çok değişkene göre araştırmalar tasarlanmış ve çocukların çizimleri bu değişkenler açısından incelenmiştir (Cherney ve diğ., 2006; Dickson, Saylor ve Finch Jr, 1990; Misalidi ve Bonoti, 2014; Oğuz, 2010; Özer, 2009; Payne, 1996; Turgeon, 2008). Yapılan araştırmalar da göz önüne alınarak bu araştırmada büyük bir çalışma grubunun katılımı sağlanarak 4-5 yaş grubu çocukların insan resim ("adam", "kadın", "kendi") çizimleri yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenleri açısından incelenmesi hedeflenmiştir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Çocukların çizimleri, onların gelişimlerinin değerlendirilmesi açısından çok önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca hızlı, ucuz, zevkli ve çocukları zorlamadan uygulanma özelliklerinden dolayı çizimler etkili değerlendirme araçlarıdır. Gelişimin karmaşık yapısını anlamak için kullanılan testler tek başlarına yeterli değildir ve bu durum çeşitli değerlendirme tekniklerinin birlikte kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir. Değerlendirme açısından çocukların çizimleri yeni ve farklı bir perspektif sunmaktadır ve bu bakımdan araştırma önemli görülmektedir. Araştırmanın çalışma grubunun büyüklüğü göz önüne alındığında, çocukların gelişimlerine etki eden değişkenlerin olumsuz etkilerinin belirlenmesi ve gerekli eğitimsel ve sosyal önlemlerin alınması açısından araştırma önemli olarak düşünülmektedir.

3. YÖNTEM (METHOD)

3.1. Araştırma Modeli (Research Model)

Araştırmada, 4-5 yaş grubu çocuklarının "adam", "kadın" ve "kendi" resim çizimlerinin yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik durum değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla genel tarama modelinde tasarlanmıştır.

3.2. Çalışma Grubu (Participants)

Araştırmaya 2008-2009 eğitim öğretim yılında İstanbul ve Sakarya illerindeki resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve normal gelişim gösteren 4 yaş ve 5 yaş grubu 1311 çocuk katılmıştır. Çalışma grubundaki çocukların 495'i 4 yaş (132'si 4 yaş-4 yaş 3 ay, 129'u 4 yaş 3 ay-4yaş 6 ay, 112'si 4 yaş 6 ay-4 yaş 9 ay, 122'si 4 yaş 9 ay-5 yaş), 816'sı 5 yaş grubunda (161'i 5 yaş-5 yaş 3 ay, 204'ü 5 yaş 3 ay-5 yaş 6 ay, 225'i 5 yaş 6 ay-5 yaş 9 ay, 226'sı 5 yaş 9 ay-6 yaş); 625'i kız, 686'sı ise erkektir. Ailelerin kişisel bilgi formunda sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin verdikleri cevaplara göre 31 aile alt, 797 aile orta ve 483 aile üst sosyo-ekonomik düzeyde olduklarını belirtmişlerdir.

3.3. Veri Toplama Araçları (Data Collection Tools)

Araştırma kapsamında Goodenough-Harris Bir İnsan Çiz Testi ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır.

3.3.1. Goodenough-Harris Bir İnsan Çiz Testi (Goodenough-Harris Draw-a-Person Test)

Goodenough (1973) tarafından ilk olarak zekâ testi olarak geliştirilmiştir, ardından projektif bir test olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Türk çocuklarına uyarlaması Uçman (1971) tarafından yapılmıştır. Goodenough-Harris Bir İnsan Çiz Testi çocukların resimsel betimlemelerinin kendileri ve başkalarına ilişkin algılarını ortaya koyduğu sayıltısına dayanmaktadır. Goodenough-Harris Çizim Testi erkek ve kadın figürleri için ayrı ayrı kriterler listesi içermektedir. Bu sistem toplam 144 maddeden (erkek figürü çizimi için 73, kadın figürü çizimi için 71 kriter) oluşmaktadır.

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu (Personal Information Form)

Araştırmacı tarafından geliştirilen form, çocukların yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik durumlarına yönelik bilgileri elde etmek amacıyla geliştirilmiş ve aileler tarafından doldurulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi (Data Collection and Analysis)

Araştırma kapsamında alınan izinlerin ardından 2008-2009 eğitim öğretim yılında İstanbul ve Sakarya'daki resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden, normal gelişim gösteren ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 4 yaş ve 5 yaş grubu toplam 1311 çocuk araştırmaya katılmıştır. Araştırmaya katılan çocukların aileleri Kişisel Bilgi Formu' nu doldurmuştur.

Goodenough-Harris Bir İnsan Çiz Testi ise her çocuğa araştırmacı tarafından bireysel olarak uygulanmıştır. 5'er kişilik çocuk gruplarına A4 boyutunda dosya kâğıdı ile kurşun kalemler dağıtılmıştır. Ardından çocuklardan 3 tane resim yapmaları istenmiştir. Resimleri yaparken en iyi resimlerini çizmeleri ve acele etmemeleri istenir. Çocuklardan sırasıyla bir adam, bir kadın ve son olarak da kendi resimlerini yapmaları istenmiştir. Çizim tamamlandığında, çocuklardan bir sonraki çizime geçmelerine yönelik yönergeler verilmiştir. Uygulama yaklaşık 15 dakika sürmektedir.

Çizilen resimlerin değerlendirmesi araştırmacı tarafından Goodenough-Harris Bir İnsan Çiz Testi puanlama kriterlerine göre yapılarak çocukların aldığı puanlar SPSS 15.0 paket programına kaydedilmiştir. Çocukların Goodenough-Harris Bir İnsan Çiz Testi kapsamında "Adam", "Kadın" ve "Kendi" resim çizimlerine ilişkin puan ortalamalarının yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Bağımsız Gruplar t Testi, ailenin sosyo-ekonomik durum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla da Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA sonucunda gözlenen farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla da Tukey Testi yapılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA (FINDINGS AND DISCUSSION)

Bu bölümde araştırmanın amacına yönelik olarak veriler, uygun istatistik işlemler yapılarak aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Çocukların "adam", "kadın" ve "kendi" resim çizimlerinin yaş değişkenine ilişkin t testi sonuçları

(Table 1. The results of t-test regarding children's "man", "woman" and "self" figure drawings according to age variable)

	Yaş	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Adam	4 yaş	495	90,04	10,65	1309	7,295	.000*
	5 yaş	816	98,73	31,19			
Kadın	4 yaş	495	93,39	10,58	1309	8,939	.000*
	5 yaş	816	100,17	16,87			
Kendi	4 yaş	495	90,60	10,36	1309	8,372	.000*
	5 yaş	816	96,90	16,89			

*p<.05

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan çocukların adam, kadın ve kendi resim çizimlerinin yaş değişkenine ilişkin puan ortalamaları incelendiğinde, 4 yaş grubu çocuklar ile 5 yaş grubu çocukların puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır (p<.05). Çocukların puan ortalamaları incelendiğinde gözlenen farkın tüm çizimlerde 5 yaş grubu çocuklar lehine olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç çocukların resim çizimleri puan ortalamalarının yaşa bağlı olarak artış gösterdiğini kanıtlar niteliktedir.

Elde edilen sonuçlara göre çocukların "adam", "kadın" ve "kendi" resim çizimleri puan ortalamalarının yaşa bağlı olarak artış gösterdiği saptanmıştır. Alanyazında yapılan araştırmalar incelendiğinde çocukların

resim çizimlerinin genel olarak yaşa bağlı olarak farklılık gösterdiği görülmektedir ve bu sonuç araştırma sonucunu destekler niteliktedir (Cherney ve diğ., 2006; Cox, Koyasu, Hiranuma ve Perara, 2001; Oğuz, 2010; Payne, 1996). Bu durumun nedeni olarak, Chappell ve Steitz (1993) tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçları arasında da belirtildiği gibi çocukların olgunlaştıkça ve deneyimleri arttıkça çizim becerilerinde de gelişim olduğunu belirtmişlerdir. Başka bir ifade ile çocukların bilişsel gelişimlerinde ilerleme oldukça ve olgunlaşma düzeyleri arttıkça çizim tasarımlarının basit resimlerden farklılık içeren karmaşık yapılara dönüştüğü görülmektedir (Golomb, 2004; Harris, 1963). Dolayısıyla araştırma sonucunda gözlenen çocukların resim çizim puanlarının yaşa bağlı olarak artış göstermiş olması, bilişsel gelişimleriyle doğru orantılı olarak resim çizimlerinin de geliştiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 2. Çocukların "adam", "kadın" ve "kendi" resim çizimlerinin cinsiyet değişkenine ilişkin t testi sonuçları

(Table 2. The results of t-test regarding children's "man", "woman" and "self" figure drawings according to gender variable)

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Adam	Kız	625	93,74	27,35	1309	,685	,494
	Erkek	686	92,93	13,75			
Kadın	Kız	625	95,76	13,20	1309	-,476	,634
	Erkek	686	96,12	14,15			
Kendi	Kız	625	94,34	13,20	1309	3,498	,000*
	Erkek	686	91,73	13,76			

*p<.05

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan çocukların adam ve kadın resmi çizimleri puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (p>.05). Ancak çocukların kendi resim çizimlerinin cinsiyet değişkenine ilişkin puan ortalamaları incelendiğinde kız (\bar{X} =94,34) ve erkek (\bar{X} =91,73) çocukların puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu ve gözlenen farkın kız çocuklar lehine olduğu görülmektedir (t= 3,778, p<.05).

Araştırma sonucunda kız çocukların "kendi" resim çizimleri puan ortalamalarının, erkek çocuklardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çocukların insan resim çizimleri ile cinsiyet arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalarda kız çocukların erkek çocuklardan daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır (Brown, 1990; Cox ve diğ., 2001; Doğru-Yıldırım, Turcan, Aslan ve Doğru, 2006; Özer, 2009; Payne, 1996; Skybo ve diğ., 2007, Turgeon, 2008). Cherney ve diğerleri (2006) tarafından 5-13 yaş arası 109 çocuğun aile resmi çizimlerinin incelendiği araştırmada, çocukların aile resmi çizimlerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği ve bu farklılığın kız çocuklar lehine olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan kız çocukların erkek çocuklara göre daha detaylı çizimler yaptıkları ve giysi, saç şekli, mücevher gibi resimlerinde daha ayrıntılı çizimler yaptıkları görülmüştür. Matlin (2004) ise kız çocukların aynı yaştaki erkek çocuklara göre daha dikkatli çizim yaptıklarını belirtmiştir. Amann-Gainotti ve Sellaroli (1992) çocukların çizimlerinde görülen cinsiyete ilişkin bu farklılığın, 12 yaşından sonra ortadan kalktığını belirtmektedir. Ayrıca Arteche, Bandeira ve Hutz (2010) tarafından 6-12 yaş arası çocuklarla yapılan araştırmada bir insan resmi çizimleri istendiğinde araştırmaya katılan çocukların %70'inin kendisiyle aynı cinsiyete sahip bir insan resmi çizdiği belirlenmiştir. Bu sonuç cinsiyete ilişkin farklılığın

çocukların "kendi" resim çizimlerinde gözlenmesinin nedeni olarak düşünülebilir.

Tablo 3. Çocukların "adam", "kadın" ve "kendi" resim çizimlerinin ailelerin sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre ANOVA sonuçları (Table 3. The Results of ANOVA regarding children's "man", "woman" and "self" figure drawings according to social-economic status of family variable)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Adam	Gruplararası	9775,510	2	4887,755	10,895	.000*	Üst-Alt Üst-Orta
	Gruplariçi	586807,576	1308	448,630			
	Toplam	596583,086	1310				
Kadın	Gruplararası	7472,988	2	3736,494	20,478	.000*	Üst-Alt Üst-Orta Orta-Alt
	Gruplariçi	238660,167	1308	182,462			
	Toplam	246133,155	1310				
Kendi	Gruplararası	6770,296	2	3385,148	18,913	.000*	Üst-Alt Üst-Orta
	Gruplariçi	234116,923	1308	178,988			
	Toplam	240887,219	1310				

*p<.05

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların "Adam", "Kadın" ve "Kendi" resim çizimleri puan ortalamalarının sosyoekonomik düzey değişkenine göre farklılaştığı bulunmuştur. Gözlenen farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey Testi sonuçlarına göre çocukların "Adam" (Alt \bar{X} =86,97, Orta \bar{X} =91,47, Üst \bar{X} =96,78) resmi, "Kadın" (Alt \bar{X} =88,48, Orta \bar{X} =94,48, Üst \bar{X} =98,84) resmi ve "Kendi" (Alt \bar{X} =86,94, Orta \bar{X} =91,49, Üst \bar{X} =95,81) resim çizimlerinde üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar arasında fark olduğu saptanmıştır (p<.05). Her iki grupta da gözlenen farkın üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların lehine olduğu görülmüştür. Bu bulgulara ek olarak çocukların "Kadın" resmi çizimlerinde orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar ile alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar arasında da anlamlı derecede fark olduğu ve gözlenen farkın orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar lehine olduğu bulunmuştur (p<.05).

Araştırmanın bir diğer sonucu olarak çocukların tüm çizim puan ortalamalarının ailenin sosyo-ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği ve farklılığın üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların lehine olduğu belirlenmiştir. Oğuz (2010), Özer (2009), Yalçıntaş-Tarancı ve Darıca (1999) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında da benzer bir şekilde çocukların resim çizimlerinin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaştığı ve ailenin gelir düzeyi ile doğru orantılı olarak çocukların çizim puanlarının arttığı görülmüştür. Yapılan araştırmalar, çocukların sosyo-ekonomik düzey, yerleşim yeri, teknoloji, kültürel farklılıklar gibi pek çok çevresel etmeden etkilendiğini ve bu etkinin çizimlerine yansıdığını ortaya koymaktadır (Barraza, 1999; Herberholz ve Hanson, 1990). Çocuğun çevreden yadsınamayacağı düşünüldüğünde sosyo-ekonomik düzeyin çocuğu etkilemesinin kaçınılmaz olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

Araştırma sonucunda çocukların "Adam", "Kadın" ve "Kendi" resim çizimleri puan ortalamalarının yaşa bağlı olarak artış gösterdiği, kız çocukların "Kendi" resim çizimleri puan ortalamalarının erkek çocuklardan daha yüksek olduğu ve çocukların tüm çizim puan ortalamalarının ailenin sosyo-ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı

farklılık gösterdiği ve farklılığın üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların lehine olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde araştırmacılara yönelik olarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

- Sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı çocuklara yönelik müdahale programları tasarlanarak gelişimsel açıdan desteklenmeleri sağlanabilir.
- Çocuk çizimlerinin geniş bir yelpazeye sahip olan bilişsel ve motor gelişimin alt boyutları ile arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve daha pek çok değişkenin çocukların çizimlerindeki etkisine yönelik kültürler arası karşılaştırmaların yapılacağı araştırmalar tasarlanabilir.

Araştırma "Okul Öncesi Çocuklarının İnsan ve Aile Resmi Çizimlerinin Değerlendirilmesi" adlı doktora tezinden elde edilmiştir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Aldridge, J., Lamb, M.E., Sternberg, K.J., Orbach, Y., Esplin, P.W., and Bowler, L., (2004). Using a human figure drawing to elicit information from alleged victims of child sexual abuse. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72(2), 304-316.
- Amann-Gainotti, M. and Sellaroli, T., (1992). Sexual differentiation in children's drawings of pregnancy. *Acta Paedopsychiatrica: International Journal of Child and Adolescent Psychiatry*, 55(1), 9-13.
- Arteche, A., Bandeira, D., and Hutz, C.S., (2010). Draw-a-Person test: The sex of the first-drawn figure revisited. *The Arts in Psychotherapy*, 37(1), 65-69.
- Barraza, L., (1999). Children's drawings about the environment. *Environmental Education Research*, 5(1), 49-66.
- Behrens, K.Y. and Kaplan, N., (2011). Japanese children's family drawings and their link to attachment. *Attachment and human development*, 13(5), 437-450.
- Brown, E.V., (1990). Developmental characteristics of figure drawings made by boys and girls ages five through eleven. *Perceptual and motor skills*, 70(1), 279-288.
- Burkitt, E., Barrett, M. and Davis, A. (2009). Effects of different emotion terms on the size and colour of children's drawings. *International Journal of Art Therapy*, 14(2), 74-84.
- Chantler, L., Pelco, L., and Mertin, P., (1993). The psychological evaluation of child sexual abuse using the Louisville behavior checklist and human figure drawing. *Child abuse and neglect*, 17(2), 271-279.
- Chappell, P.A., and Steitz, J.A., (1993). Young children's human figure drawings and cognitive development. *Perceptual and Motor Skills*, 76(2), 611-617.
- Cherney, I.D., Seiwert, C.S., Dickey, T.M., and Flichtbeil, J.D., (2006). Children's drawings: A mirror to their minds. *Educational Psychology*, 26(1), 127-142.
- Cox, M.V., Koyasu, M., Hiranuma, H., and Perara, J., (2001). Children's human figure drawings in the UK and Japan: The effects of age, sex and culture. *British Journal of Developmental Psychology*, 19(2), 275-292.

- Dickson, J.M., Saylor, C.F. and Finch Jr, A.J., (1990). Personality factors, family structure, and sex of drawn figure on the Draw-a-Person Test. *Journal of Personality Assessment*, 55(1-2), 362-366.
- Doğru-Yıldırım, S.S., Turcan, A.İ., Aslan, E. ve Doğru, S., (2006). Çocukların resimlerdeki aileyi tanımlama durumlarının değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 223-235.
- Edmonds, S., (2002). *Every Story Tells a Picture: The Co-construction of Meaning with Words and Pictures in the Drawings of Young Children* (Doctoral thesis), Columbia University, Teachers College, .
- Farokhi, M., and Hashemi, M., (2011). The analysis of children's drawings: social, emotional, physical, and psychological aspects. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 2219-2224.
- Goldner, L. and Scharf, M., (2011). Children's family drawings: A study of attachment, personality, and adjustment. *Art Therapy*, 28(1), 11-18.
- Golomb, C., (2004). *The child's creation of a pictorial world*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
- Harris, D.B., (1963). *Children's drawings as measures of intellectual maturity: A revision and extension of the Goodenough Draw-a-Man Test*. New York: Harcourt College Publication.
- Herberholz, B. and Hanson, M., (1990). *Early childhood art*. Dubuque, IA: Wm. C. Brown Publisher.
- Lowenfeld, V. and Brittain, W.L., (1975). *Creative and Mental Growth*. 6th ed. London: Collier-Macmillan.
- Malchioldi, C.A., (2005). *Çocukların Resimlerini Anlamak* (Çev: Tülin Yurtbay). 1. Baskı. İstanbul: Epsilon.
- Matlin, M.W., (2004). *The psychology of women*. (5th ed.). Belmont, CA: Thomson/Wadsworth Publishers.
- Misalidi, P. and Bonoti, F., (2014). Children's expressive drawing strategies: the effects of mood, age and topic. *Early Child Development and Care*, 184(6), 882-896.
- Oğuz, V., (2010). The factors influencing childrens' drawings. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 3003-3007.
- Özer, S., (2009). Turkish children's human figure drawings: can we borrow norms?. *Educational Psychology*, 29(6), 701-712.
- Paktuna-Keskin, S., (2007). *Çocuk Çizimlerdeki Giz: Çöp Çocuk*. İstanbul: Boyut Yayınları.
- Payne, M.A., (1996). Some effects of sex, age, and household structure on family drawings of Barbadian children. *The Journal of social psychology*, 136(5), 567-578.
- Pianta, R.C. and Longmaid, K., (1999). Attachment-based classifications of children's family drawings: Psychometric properties and relations with children's adjustment in kindergarten. *Journal of Clinical Child Psychology*, 28(2), 244-255.
- San, İ., (1979). *Sanatsal Yaratma, Çocukta Yaratıcılık*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Skybo, T., Ryan-Wenger, N. and Su, Y.H., (2007). Human figure drawings as a measure of children's emotional status: critical review for practice. *Journal of pediatric nursing*, 22(1), 15-28.

- Thomas, G.V. and Silk, A.M.J., (1990). An Introduction to the Psychology of Children's Drawings. Hemel Hempstead: Harvester-Wheatsheaf.
- Turgeon, S.M., (2008). Sex differences in children's free drawings and their relationship to 2D: 4D ratio. Personality and individual differences, 45(6), 527-532.
- Uçman, P., (1971). Goodenough-Harris Resim Testi ile bir Türk örnekleme üzerinde bir araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara.
- Yalçıntaş-Tarancı, G. ve Darıca, N., (1999). 10-11 yaş grubu özel ve resmi ilköğretim okullarına devam eden kız ve erkek çocukların aile çizimlerinin sosyo-kültürel değişkenler yönünde karşılaştırılması. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, 1, 1-9.